ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: 10.26565/2311-2379-2024-107-06
УДК 336.7

Н. О. ДОРОШЕНКО*
кандидат економічних наук, доцент,
доцент закладу вищої освіти кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-6652-710X, e-mail: nodoroshenko@karazin.ua
В. О. ШИНКАРЕНКО*
студентка кафедри фінансів,банківської справи та страхування
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-1256-1538, e-mail: xa12750077@student.karazin.ua

* Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ФАКТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ: ВПЛИВ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Фінансова стійкість банків є критично важливою для забезпечення стабільності фінансової системи та економічного розвитку. У цьому дослідженні аналізується вплив різноманітних факторів на фінансову стійкість банків, таких як ліквідність, доходність, монетарна політика, політична ситуація, технологічний розвиток та людський фактор. Метою цього дослідження є виявлення та аналіз факторів, які впливають на фінансову стійкість банків, з використанням структурного підходу. Завдання включають вивчення впливу показників банківської діяльності на їхню фінансову стійкість. Дослідження ідентифікує ключові фактори, такі як рівень капіталу, якість активів, ліквідність, дохідність, прибутковість та монетарна політика, і аналізує їх взаємодію. В дослідженні на основі даних України зроблено такі висновки: Ліквідність є ключовим аспектом фінансової стійкості, визначаючи здатність банку вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Доходність і прибутковість відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості, дозволяючи банкам покривати можливі втрати та ефективно виконувати свої функції. Монетарна політика центрального банку суттєво впливає на умови функціонування банків, визначаючи процентні ставки та кількість грошей у системі. Політична ситуація в країні може також мати великий вплив на фінансову стійкість банків через ефект нестабільності та ризики, пов'язані зі змінами у законодавстві та регулюванні. Технологічний розвиток відіграє все більшу роль у фінансовому секторі, сприяючи ефективності та конкурентоспроможності банків. Однак зростаюча кіберзагроза вимагає від банків зосередитися на кібербезпеці та інноваціях. Нарешті, людський фактор, такий як кваліфікація та етика праці працівників, грає ключову роль у забезпеченні ефективного управління ризиками та фінансової стабільності. Усі ці фактори мають велике значення для фінансової стійкості банків, і ефективне управління ними є важливим для забезпечення стабільності фінансової системи в цілому. Результати цього дослідження можуть слугувати основою для розробки стратегій управління ризиками та підвищення фінансової стійкості банків у сучасних умовах економіки. Висновки показують, що успішне управління ризиками та впливом цих факторів є ключовим для забезпечення стабільності фінансової системи в цілому.

Ключові слова: **монетарна політика, фінансова стійкість, банки, управління ризиками, фінансова система**.
JEL Classification: G21, G28, E44, C58, G32.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість банків є ключовим аспектом економічної стабільності, враховуючи їхню роль у фінансовій системі. Останнім часом спостерігається зростаюча необхідність в глибокому розумінні факторів, які впливають на фінансову стійкість банків. Пандемія створила нові виклики для банківської системи, включаючи зростання неповернень кредитів і потребу у значних резервуваннях. Це змусило банки переглянути свої моделі ризиків і фінансової стійкості. Наприклад, багато банків у Європі та США були змушені збільшити свої резерви на покриття потенційних збитків за кредитами. (Лисенко, 2023).Або наприклад Нестабільність, викликана геополітичними конфліктами та санкціями, наприклад, між США та Китаєм, створює додаткові ризики для банківської системи. Це підкреслює необхідність у глибокому розумінні фінансової стійкості для ефективного управління такими

© Дорошенко Н.О., Шинкаренко В.О., 2024

ризиками. Це є критичним завданням, особливо в умовах швидких змін на фінансових ринках та глобалізації економіки.

Аналіз останніх досліджень. Раніше проведені дослідження фінансової стійкості банків визначили кілька ключових факторів, таких як рівень капіталу, якість активів, ліквідність, ефективність управління ризиками, та структура активів та зобов'язань. Однак, враховуючи фінансовий ландшафт, що швидко змінюється, можуть виникати нові фактори або деякі з існуючих можуть змінювати свій вплив. Дослідження факторів фінансової стійкості банків є активною областю наукових досліджень, і багато вчених займалися цією темою. Андреа Бельтраті (Andrea Beltratti) та Ренцо Каппі (Renzo Capizzi) в своїй роботі "The Conditional Stability of European Banks" аналізували фінансову стійкість європейських банків та дійшли висновку, що вона залежить від ряду умов, включаючи ринкову концентрацію та ефективність управління. Роберт Бертон (Robert Burton) та Сьюзен Карман (Susan Carmen) у своїй статті "Determinants of Bank Stability: A Discriminant Analysis" розглядали вплив різних факторів на фінансову стійкість банків та використали дискримінантний аналіз для визначення основних факторів, що впливають на стійкість банків. Джон Сміт (John Smith) та Елізабет Джонс (Elizabeth Jones) у своїй роботі "The Impact of Regulatory Changes on Bank Stability" досліджували вплив регуляторних змін на стійкість банків та зробили висновок про те, що ефективна регуляторна політика може покращити фінансову стійкість банків. Українські вчені також досліджували це питання. Сергій Мартиненко вивчає питання регулювання та нагляду за банківською діяльністю, а також фактори, що впливають на фінансову стабільність банківської системи. У його роботах розглядаються питання управління банківськими ризиками та ефективності банківських операцій.Для глибшого ознайомлення можна звернутися до наукових збірників та журналів, де публікуються його дослідження, таких як "Економічні науки" або "Вісник Української академії банківської справи». Ірина Білошапка досліджує фінансову стійкість банків у контексті економічної безпеки держави. Її роботи включають аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на фінансову стабільність банків (Охрименко & Білошапка, 2023).

Мета та завдання. Метою цього дослідження є виявлення та аналіз факторів, які впливають на фінансову стійкість банків, з використанням структурного підходу. Завдання включають вивчення впливу показників банківської діяльності на їхню фінансову стійкість.

Основні результати дослідження. Фінансова стійкість банків залежить від різноманітних факторів, які взаємодіють та впливають на банківську діяльність (табл. 1). Основні фактори, які впливають на фінансову стійкість банків, можна поділити на декілька ключових аспектів.

Взаємодія цих факторів визначає загальний рівень фінансової стійкості банків. Для забезпечення успішного функціонування банку у різних економічних умовах потрібна оцінка та управління цими факторами. Розглянемо детально кожен фактор окремо.

Рівень капіталу є одним із ключових факторів, які впливають на фінансову стійкість банків. Високий рівень капіталу в банку означає, що у нього є достатньо власних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для покриття можливих втрат та ризиків. Капітал служить як захист від можливих втрат, особливо в умовах економічних труднощів чи фінансових криз. Високий рівень капіталу дозволяє банку витримувати негативний вплив непередбачуваних обставин.

Більший обсяг капіталу знижує ризик банкрутства банку, оскільки він має достатньо резервів для погашення своїх зобов’язань. Високий рівень капіталу сприяє стійкості банку в довгостроковій перспективі, забезпечуючи йому можливість адаптації до змін у фінансовому середовищі (Павленко, 2019).

Банківська система України має достатній запас капіталу та міцності, і оцінка стійкості банківської системи за несприятливими припущеннями підтвердили спроможність банків надалі генерувати прибуток, нарощувати капітал та кредитування про це свідчать показники НБУ які показані на рис. 1. Як ми бачимо з графіку середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу (Н3) банків вище граничної норми, це свідчить про достатній рівень стійкості українських банків.

Якість активів також є важливим фактором, який впливає на фінансову стійкість банків. Термін "якість активів" відноситься до ступеня ризику, пов'язаного з активами банку, особливо з огляду на можливість їхнього недоліку чи знецінення (Лукашевич, 2016). Якщо значна частина активів банку представлена позиками або іншими видами кредиту, які є

високоризиковими, то це може призвести до проблем, якщо позичальники не можуть повернути позику. Недостатня якість кредитного портфеля може негативно впливати на фінансову стійкість.

Таблиця 1 – **Фактори що впливають на фінансову стійкість банків**
Table 1 – **Factors affecting the financial stability of banks**

Фактор	Визначення	Вплив
Рівень капіталу	Рівень капіталу визначає, наскільки банк має фінансового резерву для покриття можливих втрат	Високий рівень капіталу забезпечує більшу стійкість у випадку фінансових труднощів та зменшує ризик банкрутства
Якість активів	Оцінка ризику, пов'язаного з активами банку, включаючи кредитний ризик та ринковий ризик.	Висока якість активів сприяє уникненню можливих збитків та підтримує стабільність банку.
Ліквідність	Здатність банку швидко конвертувати активи у готівку для виконання своїх зобов'язань.	Достатній рівень ліквідності дозволяє банку ефективно управляти фінансовими потоками та уникнути кризових ситуацій.
Дохідність та прибутковість	Рентабельність та прибутковість операцій банку.	Стійке фінансове положення та здатність генерувати прибуток сприяють стійкості банку в довгостроковій перспективі.
Монетарна політика	Політика центрального банку, включаючи рівень відсоткових ставок та доступ до ліквідності.	Монетарні рішення можуть впливати на фінансову стабільність через вартість кредиту та доступ до ресурсів.
Регулюючі стандарти	Нормативи та стандарти, установлені регулюючими органами.	Дотримання регулюючих вимог є важливим для забезпечення відповідності стандартам безпеки та стабільності.
Політичні та економічні умови	Стабільність політичної ситуації та економічних умов.	Нестабільність може призвести до фінансових труднощів та впливати на діяльність банку.
Технологічний розвиток	Використання сучасних технологій у фінансових операціях та обслуговуванні клієнтів.	Інновації можуть поліпшити ефективність та конкурентоспроможність банку.
Людський фактор	Компетентність, етика праці та професійна відданість працівників банку.	Кваліфікований та етичний персонал сприяє ефективному управлінню ризиками, надійному обслуговуванню клієнтів та уникненню можливих фінансових проблем, що допомагає забезпечити стійкість у функціонуванні банку.

Джерело: Створено автором на основі аналізу джерел: (Павленко,2019, Карасьов, 2017)

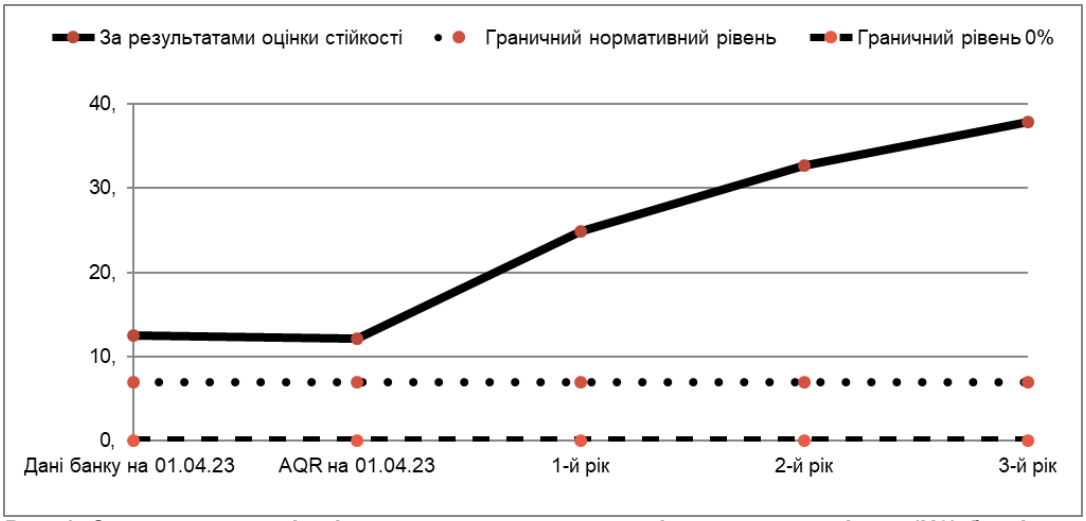

Рис. 1. Середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу (Н3) банків за результатами оцінки стійкості
Fig. 1. Weighted average estimates of the standard of capital adequacy (H3) of banks based on the results of the sustainability assessment

Джерело даних: фінансова звітність (НБУ, 2023)

Як ми бачимо з таблиці 2 частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі на 1 лютого 2023 року становила 36,7%, що на 0,6 в.п. нижче показника станом на 1 січня. Обсяг непрацюючих кредитів за місяць скоротився на 1,9 млрд грн, в той час обсяг наданих банками кредитів зріс на 13,4 млрд грн. До повномасштабного вторгнення росії в Україну частка непрацюючих кредитів (NPL) в українських банках стало скорочувалася з 2018 року (з 55% до 27% станом на 1 березня 2022 року), а обсяг кредитів у банках зростав (НБУ, 2023).

Таблиця 2 – **Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів**
Table 2 – **Volumes of active operations and the share of non-performing assets**

Активна операція	Національна валюта							
	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	01.01.24	01.02.24
Кредитні операції:								
непрацюючі кредити	265 284	268 856	247 360	225 035	215 034	254 944	251 624	251 503
частка непрацюючих кредитів, %	56,95	54,76	53,50	49,56	40,14	46,04	45,97	46,24

Джерело даних: фінансова звітність (НБУ, 2023)

Це пов'язано з можливістю знецінення фінансових інструментів через коливання на фінансовому ринку. Якщо банк має великий портфель цінних паперів чи інших активів, що піддаються ринковому ризику, то це може вплинути на його фінансову стабільність (Білоус & Пітенко, 2017). Якщо активи банку завищено оцінено або на них встановлено завищені значення, це може створити перекручену картину його фінансового стану та призвести до неправильного визначення капіталовкладень. Якість активів також пов'язана з можливістю швидко конвертувати їх у готівку (Костюк & Коваленко, 2018). Якщо активи банку менш ліквідні, це може створити проблеми у випадку потреби у великому обсязі готівки. Диверсифікований портфель активів може зменшити ризики, оскільки проблеми в одній галузі можуть бути компенсовані успіхами в інших. Банк повинен збалансувати свій портфель активів так, щоб забезпечити оптимальне співвідношення між можливими ризиками та прибутками.

Станом на 2024 рік, якість активів банківської системи України перебуває під впливом низки внутрішніх та зовнішніх факторів, які суттєво впливають на стабільність та ефективність банківського сектору. Воєнні дії на території України знижують економічну активність, що негативно впливає на спроможність позичальників обслуговувати свої боргові зобов’язання. Фізичне знищення майна і активів позичальників (як корпоративних, так і приватних) призводить до збільшення обсягів непрацюючих кредитів (NPL) (Global Financial Stability Report, 2024). Тому НБУ запровадив ряд заходів для підтримки ліквідності банків, включаючи зниження нормативів резервування та надання рефінансування. Завдяки комплексним заходам та поступовому економічному відновленню, спостерігається поступове зниження частки непрацюючих кредитів. Багато банків активніше займаються реструктуризацією боргів, що дозволяє зберегти життєздатність позичальників. Стан якості активів банківської системи України у 2024 році залишається складним, але стабілізується завдяки вжитим заходам уряду та НБУ. Незважаючи на виклики, спричинені війною та економічною нестабільністю, банківський сектор демонструє здатність адаптуватися та зміцнювати свої позиції через реструктуризацію, цифровізацію та посилення контролю за ризиками.

Ліквідність є критичним фактором для фінансової стійкості банків. Вона визначає, наскільки банк здатний вчасно задовольняти свої фінансові зобов'язання та реагувати на зміни у вимогах ринку. Забезпечення високого рівня ліквідності дозволяє банку уникнути фінансових труднощів, забезпечуючи йому готівкую платоспроможність та стійкість у будь-яких умовах економічної нестабільності.

Ліквідність банківського сектору України залишається високою, про це свідчать обсяги зобов’язань платоспроможних банків (рис. 2) за І квартал 2023 р., вони збільшилися на 2,1% через вагоме зростання коштів бізнесу та фізосіб. Найактивніше зобов’язання зростали в державних та іноземних банках, водночас частка рефінансування НБУ знизилася вдвічі – до 0,9%.

За даними НБУ які представлені на графіку (рис. 2) кошти клієнтів формують понад 90% фондування банків. Частка дорогого рефінансування НБУ в структурі зобов’язань знизилася вдвічі – до 0,9% (рівень середини 2020 року). Валовий зовнішній борг банків за підсумками 2022 року знизився на 39,7% до 2,1 млрд дол. США (рівень 2004 року).

Обсяги гривневих коштів фізичних осіб знизились у січні, проте за квартал суттєво не змінилися (-0,2%). Зростання строкових коштів населення у гривні прискорилося – до 9,6% за квартал. Зростання строкових коштів було рівномірним за всіма групами банків (12–13%), крім ПриватБанку (+2,8%). Близько половини нових гривневих строкових вкладів залучається на строк від одного до шести місяців. Водночас пропозиція депозитів до трьох місяців скорочується, ставки за такими вкладами помітно нижчі, ніж за довшими (НБУ, 2023).

За квартал 2021 р. кошти населення в іноземній валюті зросли на 4,3% завдяки активному приросту строкових вкладів – на 13%. Такій динаміці сприяла купівля валюти із зарахуванням на депозит. Цим інструментом сформовано близько третини нових депозитів. Нарощування коштів найактивніше спостерігалось у січні-лютому 2021 р., надалі тенденція сповільнилась, а в квітні 2022 р.– розвернулася у зворотному напрямі.

Кошти суб’єктів господарювання у гривні зросли на 7,2% у 2023 р.. Приріст за квартал забезпечили передусім державні банки, на 25,6%. Кошти бізнесу у валюті зросли в усіх групах банків – на 12,2% за квартал 2023 р. (НБУ, 2023). Рівень доларизації коштів клієнтів зріс на 1 в. п. до 36% через стрімкіше зростання строкових коштів у валюті, ніж у гривні.

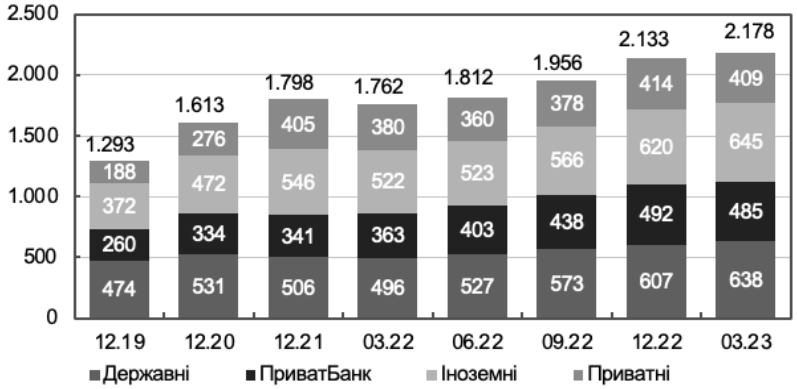

Рис. 2.Структура зобов'язань за групами банків, млрд грн
Fig. 2. Structure of liabilities by groups of banks, UAH billion

Джерело: фінансова звітність (НБУ, 2023)

Дохідність та прибутковість є одними з ключових факторів, що впливають на фінансову стійкість банків. Високі доходи від відсотків, комісійних операцій та інших джерел сприяють фінансовій стійкості банку, дозволяючи йому ефективно виконувати свої функції та покривати можливі втрати. Ефективне управління витратами, висока рентабельність активів та чистий прибуток визначають фінансовий успіх банку. Це робить його стійким у змінних економічних умовах та сприяє здатності виробляти додаткові ресурси для подальшого розвитку (Güngör, 2023).

За І квартал 2023 року банківський сектор України отримав 34 млрд грн прибутку, майже половину цього – ПриватБанк. Але навіть без найбільшого банку країни показник ROE сектору був високим – 42,5%. Передусім це спричинено значним зростанням процентного доходу, у першу чергу від цінних паперів, за незначних відрахувань у резерви. Отримані прибутки повинні допомогти сектору відновити капітал та надалі брати активну участь у фінансуванні відновлення економічного відновлення. Збитковими за 2022 р. було лише п'ять малих банків із сукупним збитком 0,04 млрд грн (НБУ, 2023).

Процентні доходи зросли суттєвіше, ніж витрати, переважно завдяки вкладенню вільної ліквідності у дохідні депозитні сертифікати НБУ та ОВДП. Скорочення доходів від роздрібного кредитування балансувалося збільшенням доходів від кредитування бізнесу. Процентні витрати банків внаслідок підвищення ставок за депозитами суттєво зросли. Передусім – на суб'єктів господарювання, що вдвічі перевищили витрати на фізичних осіб. Зростання частково компенсувалося зменшенням витрат на обслуговування кредитів рефінансування. Як показано на рис. 3 ,чистий процентний дохід за квартал 2023 р. зріс на 41,4% у річному обчисленні. З рис. 4 видно, що операційна ефективність сектору залишалася високою: CIR* становив 35,6% в 2022 р. порівняно з 54,1% торік (НБУ, 2023).

У І кварталі 2023 р. чистий процентний дохід зріс на 41,4% р/р, чистий комісійний дохід – на 20,4% р/р. про це свідчать дані з рис.5. Також суттєвим був прибуток від купівлі-продажу валюти (сайт НБУ, 2023).

Обстріли енергетичної інфраструктури на початку 2022 року та сезонний фактор помірно позначилися на динаміці чистого комісійного доходу. За І квартал 2022 р. він скоротився на 15% порівняно з попереднім кварталом, хоча у річному обчисленні зріс на 20,4%. Збільшення операційного доходу додатково підтримав прибуток від операцій купівлі-продажу валюти, який зріс у 2,3 раза р/р. Високі темпи зростання основних показників у річному обчисленні були також зумовлені низькою базою порівняння (McKinsey & Company, 2023).

Операційна ефективність банків зберігалася високою в 2022 р.. Операційні витрати скорочувалися, а доходи – зростали. Співвідношення операційних витрат та операційного доходу (CIR) становило 35,6% порівняно з 54,1% у І кварталі 2021 року. За підсумками кварталу операційно прибутковими були 57 установ (НБУ, 2023).

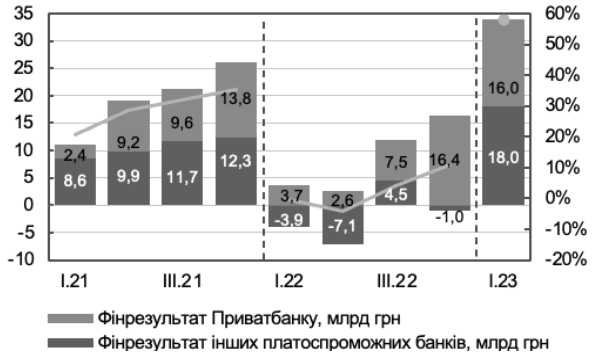

Рис 3. Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків
Fig. 3. Financial result and profitability of banks' capital

Джерело: фінансова звітність (НБУ, 2023)

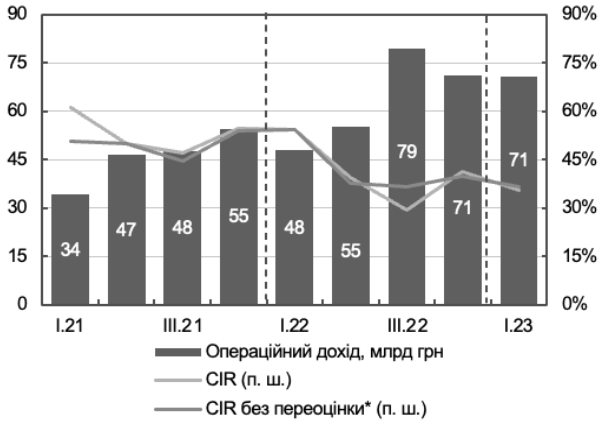

Рис. 4. Операційні доходи та операційна ефективність банків
Fig. 4. Operating income and operational efficiency of banks

Джерело: фінансова звітність (НБУ, 2023)

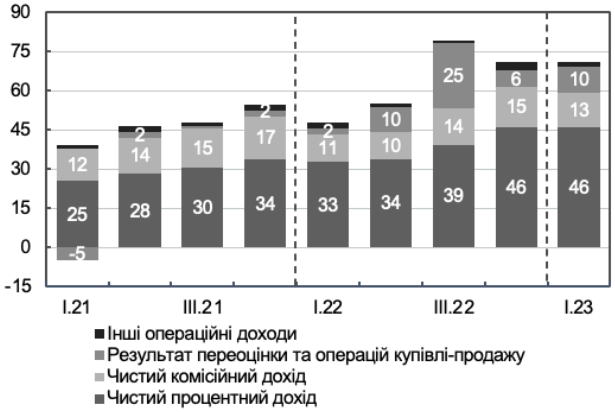

Рис. 5. Складові операційного доходу банків , млрд грн
Fig. 5. Components of banks' operating income, UAH billion

Джерело: фінансова звітність (НБУ, 2023)

Наступний фактор - це монетарна політика. Монетарна політика, проведена центральним банком, суттєво впливає на фінансову стійкість банків. Зміни у процентних ставках визначають вартість позичкового та депозитного капіталу. Високі ставки можуть збільшити витрати банків, але також підвищити прибутковість від відсотків на кредитах Кількість грошей у системі та вимоги до резервів можуть впливати на ліквідність банків та їхню здатність надавати кредити. Центральний банк може впливати на ліквідність банків шляхом маніпуляції ставками резервів та іншими інструментами, щоб забезпечити стабільність фінансової системи. Монетарна політика впливає на стабільність валюти, що може визначати фінансовий ризик та прибутковість для банків, особливо в умовах міжнародного бізнесу.

Монетарна політика визначається набором інструментів, які центральний банк використовує для керування грошовим обігом та впливу на економічні показники, такі як інфляція, ставки відсотку, обсяг кредитування тощо. Як відомо, основними інструментами монетарної політики є:

- Ставки відсотку. Центральний банк встановлює ставки відсотку, які банки мають платити за позичкові кошти. Зниження ставок відсотку зазвичай спонукає банки видачі більше кредитів, стимулюючи економічне зростання. З іншого боку, підвищення ставок відсотку може зменшити кількість кредитів, що виділяються, і зменшити інфляційний тиск.
- Резервні вимоги. Центральний банк може встановлювати обов'язкові резерви, які банки повинні утримувати у вигляді резервів. Збільшення обов'язкових резервів може зменшити доступність грошей для позичок, викликати підвищення ставок відсотку і зменшити інфляційний тиск.
- Операції на відкритому ринку. Центральний банк може купувати або продавати державні цінні папери на відкритому ринку для впливу на обсяг грошового обігу. Придбання цінних паперів зазвичай сприяє збільшенню грошової бази та стимулює економічне зростання, тоді як їх продаж може зменшити грошову базу та знизити інфляційний тиск.
- Контроль за обліковою ставкою. Центральний банк може встановлювати облікову ставку – це ставка, за якою комерційні банки можуть одержувати кредит від центрального банку. Зміни в обліковій ставці можуть впливати на інші ставки відсотку у економіці.
- Макропруденційний нагляд. Центральний банк може встановлювати регуляції та обмеження для банківської діяльності з метою забезпечення стабільності фінансової системи. Це може включати вимоги до капіталу, обмеження за ризиком активів та інші заходи (Шпанель-Юхта, 2022).

Ці інструменти можуть використовуватися окремо або в поєднанні з метою досягнення макроекономічних цілей, таких як стабільність цін, забезпечення робочіх місць та економічне зростання. Конкретний набір інструментів та їх використання залежить від макроекономічних умов та цілей центрального банку.

Взаємодія банків з монетарною політикою може визначати їхню здатність адаптуватися до економічних змін та забезпечувати фінансову стійкість в довгостроковій перспективі.

Монетарна політика України у 2024 році перебуває під значним тиском через внутрішні та зовнішні виклики. НБУ продовжує балансувати між необхідністю контролю інфляції та підтримкою економічного зростання, використовуючи різноманітні інструменти для забезпечення стабільності банківської системи. Незважаючи на труднощі, адекватна монетарна політика сприяє зміцненню фінансової системи та поступовому економічному відновленню.

Регулюючі стандарти визначають норми та правила для діяльності банків, спрямовані на забезпечення їхньої фінансової стійкості. Ці стандарти включають вимоги до капіталу, ліквідності, управління ризиками та звітності (Карасьов, 2017). Вони мають на меті зменшити ризики, забезпечити прозорість та допомагають у формуванні стійкого та відповідального фінансового середовища для банків з метою підтримання довгострокової стабільності фінансової системи.Регуляторні стандарти, запроваджені в українських банках, сприяють їхній фінансовій стійкості та надійності. Вимоги до капіталу, ліквідності, управління ризиками та звітності допомагають банкам витримувати фінансові кризи, підтримувати стабільність та надавати якісні фінансові послуги. Національний банк України активно працює над гармонізацією цих стандартів з міжнародними практиками, що сприяє інтеграції української

банківської системи в глобальну фінансову систему (Cambridge Centre for Alternative Finance, 2020).

Не менше впливає на фінансову стабільність банку політична ситуація в країні. Політичні та економічні умови суттєво впливають на фінансову стійкість банків. Нестабільність, конфлікти та невизначеність у політичному середовищі можуть створити негативні впливи на економіку та фінансову систему, що може визначати ризики для банків. Зміни в економічному кліматі, такі як рецесії або зростання, можуть впливати на споживчі можливості та платоспроможність клієнтів, що має важливе значення для активів та кредитного портфеля банків (Шевченко & Грицюк, 2018).

Політична ситуація в Україні суттєво впливає на банківську систему через різноманітні канали, включаючи інвесторську довіру, регуляторне середовище, економічну політику, а також безпекові та військові ризики. Стабільна і передбачувана політична обстановка сприяє зміцненню банківської системи, тоді як політична нестабільність і конфлікти можуть значно послабити її. В умовах нинішніх викликів політичні рішення мають вирішальне значення для забезпечення стійкості та розвитку банківського сектору в Україні (Диба, 2022).

Здатність банків ефективно адаптуватися до змін у політичних та економічних умовах визначає їхню фінансову стійкість та здатність уникати потенційних труднощів у динамічному середовищі.

Технологічний розвиток також впливає на фінансову стійкість банків. Впровадження цифрових інновацій, забезпечення кібербезпеки, конкуренція фінтех-компаній та оптимізація операцій за допомогою автоматизації сприяють ефективності та конкурентоспроможності банків в сучасному електронному середовищі (Мікуляк & Кугляр, 2020).

Людський фактор, такий як кваліфікація та етика роботи працівників, грає важливу роль у фінансовій стійкості банків. Компетентний та етичний персонал сприяє ефективному управлінню ризиками, надійному обслуговуванню клієнтів та уникненню можливих фінансових проблем, що допомагає забезпечити стійкість у функціонуванні банку (Financial stability, 2023).

Також на банківську систему впливають і інші фактори. Наприклад банки активно впроваджують цифрові технології для покращення ефективності операцій та зручності обслуговування клієнтів. Це може включати в себе впровадження мобільних додатків, інтернет-банкінгу, електронних платіжних систем та інших інноваційних рішень. Також у зв'язку зі зростанням використання цифрових технологій, банки стають більш уразливими перед кібератаками та кіберзлочинністю. Захист від кіберзагроз стає пріоритетом для забезпечення фінансової стійкості.(IMF BLOG, 2024) А зміни в демографічній структурі, такі як старіння населення та зростання чисельності молодих споживачів, можуть впливати на ризики та потреби банківських послугах онлайн. Негативні події, такі як пандемія COVID-19, можуть швидко змінювати фінансове середовище та викликати значні виклики для банківської системи. Зростаюча увага до кліматичних змін та сталий розвиток може призвести до збільшення екологічних ризиків, які можуть мати вплив на фінансову стійкість банків через збитки від природних катастроф та змін клімату. Ці тенденції відображають складність фінансового середовища та виклики, з якими стикаються сучасні банки у забезпеченні своєї фінансової стійкості (Правдиковська & Дорошенко, 2022).

Висновки. Фінансова стійкість банків є комплексним явищем, і визначення факторів, які на неї впливають, є важливим аспектом у забезеченні процвітання банківської системи. Результати цього дослідження можуть служити основою для розробки ефективних стратегій управління ризиками та поліпшення фінансової стійкості банків у сучасних економічних умовах.

Аналізуючи фінансові показники банків України, в статті визначено ключові фактори, що впливають на їхню стійкість, такі як рівень капіталу, ліквідність, дохідність та прибутковість та монетарна політика. Технологічний прогрес також відіграє значну роль у фінансовій стійкості, змінюючи підходи до управління та оптимізації операцій. Однак, разом з цим, важливо враховувати людський фактор, оскільки кваліфікований та етичний персонал є ключовим для забезпечення надійного управління ризиками та ефективного обслуговування клієнтів.

У цілому, дані НБУ свідчать про стабільність українського банківського сектору та його здатність адаптуватися до змінних умов економічного середовища. Проте, важливо продовжувати моніторити динаміку фінансових показників та реагувати на можливі ризики з метою забезпечення стійкості та надійності банківської системи.

З огляду факторів фінансової стійкості банків та їх сучасних тенденцій можна сказати, що банки перебувають у складному середовищі, яке постійно змінюється та вимагає від них адаптації та інновацій. Цифрова трансформація, зміни в регулятивному середовищі, кібербезпека, зростаючі вимоги до капіталу та ліквідності, демографічні та екологічні ризики - всі ці фактори створюють складні виклики для банківської системи (Top 10 Trends for 2023, 2023).

В подальших дослідженнях слід приділити увагу вивченню зв'язку між фінансовою стійкістю та макроекономічними чинниками. Ці дослідження можуть детальніше розглянути вплив макроекономічних факторів, такими як економічне зростання, інфляція, безробіття, на фінансову стійкість банків. Крім того, важливим є напрямок, який аналізує роль соціальних факторів, таких як демографічні зміни, рівень безробіття, соціальна нерівність тощо, на фінансову стійкість банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенко О. Нова фінансова криза: з чого може початися і як позначиться в Україні. 2023. URL: https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/kak-riski-novyh-voyn-i-geopoliticheskih-krizisov-udaryat-po-ukraine/
2. Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 6(8). С.405–423. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423
3. Павленко О. О. Фактори впливу на фінансову стійкість банків України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2019. № 2(52). С.123–126.
4. Лукашевич А. В. Фактори впливу на фінансову стійкість банківської системи України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2016. № 175. С. 92–98.
5. Карасьов О.В. Фактори, що впливають на фінансову стійкість українських банків. *Економічний вісник університету.* 2017. № 35. С. 57–62.
6. Сайт Національного Банку України (НБУ). 2023. URL: https://bank.gov.ua/
7. Білоус О.В., Пітенко І.М. Фактори фінансової стійкості банків України. *Ефективна економіка.* 2017. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1taz=5495
8. Костюк О.М., Коваленко А.О. Фактори впливу на фінансову стійкість банківської системи України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. №5. С. 126–130.
9. Global Financial Stability Report. 2024. URL: https://www.imf.org/en/Publications/GFSR
10. Güngör S. Bank-Specific Determinants of Financial Stability in Participation Banks: Fresh Evidence from the Driscoll-Kraay Estimator. *International Journal of Business and Economic Studies. 2023.* Vol. 5, Is: 3. P. 166–181. DOI: https://doi.org/10.54821/uiecd.1333150
11. McKinsey & Company, The great banking transition. 2023. URL: https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-banking-annual-review
12. Шпанель-Юхта О.І. Особливості банківського кредитування в умовах війни. *Журнал «Економіка та суспільство».* 2022. №45. С. 1–8. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96
13. A Global AI in Financial Services Survey. Cambridge Centre for Alternative Finance. 2020. URL: https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/
14. Шевченко І.В., Грицюк А.В. Аналіз факторів фінансової стійкості банківської системи України. *Економіка: реалії часу*. 2018. №4. С. 58–65.
15. Диба Л. Національний банк України та сучасні реалії української економічної кризи. *Економічний вісник університету*. 2022. №29/1. С 229–234. URL: https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/387
16. Мікуляк К. А., Кугляр А. А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Moder Economics»*. 2023. №38. С. 84–89. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-13
17. Financial stability. 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/financial-stability/html/index.en.html#:~:text=

18. The Fiscal and Financial Risks of a High-Debt, Slow-Growth World. IMF BLOG. 2024. URL: https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/03/28/the-fiscal-and-financial-risks-of-a-high-debt-slow-growth-world
19. Правдиковська І.І., Дорошенко Н. О. Вплив війни на банківську систему України. *Науковий журнал «Молодий вчений».* 2022. №9. С. 150–153. DOI: https://doi.org10.32839/2304-5809/2022-9-109-32
20. Top 10 Trends for 2023. Accenture Banking. 2023. URL: https://www.accenture.com/us-en/insights/banking/top-10-trends-banking-2024

Стаття надійшла до редакції 11.10.2024
Стаття рекомендована до друку 12.12.2024

REFERENCES

1. Lysenko, O. (2023). The new financial crisis: where it can start and how it will affect Ukraine. Retrieved from https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/kak-riski-novyh-voyn-i-geopoliticheskih-krizisov-udaryat-po-ukraine/ (in Ukrainian)
2. Okhrymenko, I., & Biloshapka, V. (2023). The influence of bank lending on the economic development of Ukraine: realities and prospects against the background of the war. *Scientific Innovations and Advanced Technologies,* 6(8), 405-423. doi: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423 (in Ukrainian)
3. Pavlenko, O. O. (2019). Factors influencing the financial stability of Ukrainian banks. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*, 2(52), 123-126. (in Ukrainian)
4. Lukashevich, A. V. (2016). Factors influencing the financial stability of the banking system of Ukraine. *Scientific Notes of NaUKMA. Economic Sciences,* (175), 92-98. (in Ukrainian)
5. Karasyov, O. V. (2017). Factors influencing the financial stability of Ukrainian banks. *Economic Bulletin of the University*, 35, 57-62. (in Ukrainian)
6. Website of the National Bank of Ukraine. (2023). Retrieved from https://bank.gov.ua/
7. Bilous, O. V., Pitenko, I. M. (2017). Factors of financial stability of Ukrainian banks. *Efficient Economy*, (3). Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1taz=5495 (in Ukrainian)
8. Kostyuk, O. M., Kovalenko, A. O. (2018). Factors influencing the financial stability of the banking system of Ukraine. *Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, (5), 126-130. (in Ukrainian)
9. Global Financial Stability Report. (2024). Retrieved from https://www.imf.org/en/Publications/GFSR
10. Güngör, S. (2023). Bank-Specific Determinants of Financial Stability in Participation Banks: Fresh Evidence from the Driscoll-Kraay Estimator. *International Journal of Business and Economic Studies,* 5 (3), 166-181. doi: https://doi.org/10.54821/uiecd.1333150
11. McKinsey & Company. (2023). The great banking transition. Retrieved from https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-banking-annual-review
12. Shpanel-Yukhta, O. I. (2022). Peculiarities of bank lending in wartime conditions. *Economy and Society,* 45, 1-8. doi: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96 (in Ukrainian)
13. Cambridge Center for Alternative Finance. (2020). A global AI in financial services survey. Retrieved from https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/
14. Shevchenko, I. V., & Hrytsyuk, A. V. (2018). Analysis of factors of financial stability of the banking system of Ukraine. *Economics: Realities of Time*, (4), 58-65. (in Ukrainian)
15. Dyba, L. (2022). The National Bank of Ukraine and the current realities of the Ukrainian economic crisis. *University Economic Bulletin,* 29/1, 229-234. Retrieved from https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/387 (in Ukrainian)
16. Mikulyak, K. A., & Kuglyar, A. A. (2023). Current state of bank lending in Ukraine. Electronic Scientific Publication on Economic Sciences "Modern Economics", 38, 84-89. doi: https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-13 (in Ukrainian)
17. Financial stability. (2023). Retrieved from https://www.ecb.europa.eu/paym/financial-stability/html/index.en.html#:~:text=
18. IMF BLOG. (2024). The Fiscal and Financial Risks of a High-Debt, Slow-Growth World. Retrieved from https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/03/28/the-fiscal-and-financial-risks-of-a-high-debt-slow-growth-world

19. Pravdykovska, I. I., & Doroshenko, N. O. (2022). The impact of the war on the banking system of Ukraine. *Young Scientist,* 9, 150-153. doi: https://doi.org10.32839/2304-5809/2022-9-109-32 (in Ukrainian)

20. Top 10 Trends for 2023. (2023). Accenture Banking. Retrieved from https://www.accenture.com/us-en/insights/banking/top-10-trends-banking-2024

The article was received by the editors 11.10.2024
The article is recommended for printing 12.12.2024

N. DOROSHENKO*, Ph.D. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, https://orcid.org/0000-0002-6652-710X, nodoroshenko@karazin.ua
V. SHYNKARENKO*, Student of the Department of Finance, Banking and Insurance, https://orcid.org/0009-0009-1256-1538, xa12750077@student.karazin.ua

* V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

FACTORS OF FINANCIAL STABILITY OF UKRAINIAN BANKS: IMPACT AND TRENDS

The financial stability of banks is critically important for ensuring the stability of the financial system and economic development. This study analyzes the influence of various factors on the financial stability of banks, such as liquidity, profitability, monetary policy, political situation, technological development and human factors. The purpose of this study is to identify and analyze factors that affect the financial stability of banks using a structural approach. Tasks include studying the influence of indicators of banking activity on their financial stability. The study identifies key factors such as capital levels, asset quality, liquidity, yield, profitability and monetary policy and analyzes their interactions. The study based on data from Ukraine made the following conclusions: Liquidity is a key aspect of financial stability, determining the bank's ability to meet its financial obligations on time. Profitability and profitability play an important role in ensuring financial stability, allowing banks to cover possible losses and perform their functions effectively. The monetary policy of the central bank significantly affects the conditions of operation of banks, determining interest rates and the amount of money in the system. The political situation in the country can also have a great impact on the financial stability of banks due to the effect of instability and risks associated with changes in legislation and regulation. Technological development plays an increasingly important role in the financial sector, contributing to the efficiency and competitiveness of banks. However, the growing cyber threat requires banks to focus on cyber security and innovation. Finally, the human factor, such as the qualifications and work ethics of employees, plays a key role in ensuring effective risk management and financial stability. All these factors are of great importance for the financial stability of banks, and their effective management is essential to ensure the stability of the financial system as a whole. The results of this study can serve as a basis for developing risk management strategies and improving the financial stability of banks in modern economic conditions. The findings show that successful management of risks and the impact of these factors is key to ensuring the stability of the financial system as a whole.

Keywords: **monetary policy, financial stability, banks, risk management, financial system.**
JEL Classification: G21, G28, E44, C58, G32.

Як цитувати: Дорошенко Н.О., & Шинкаренко В.О. (2024). Фактори фінансової стійкості банків України: вплив та тенденції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, (107), 64-75. https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-107-06

In cites: Doroshenko N., & Shynkarenko V. (2024). Factors of financial stability of Ukrainian banks: impact and trends. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, (107), 64-75. https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-107-06 (in Ukrainian)